

ВИЗНАЧЕННЯ ДЕПРЕСИВНОСТІ РЕГІОНУ ТА ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ

У статті сформульовано зміст поняття «депресивний регіон», проведено дослідження аспектів його формування. Проведено дослідження механізму державного впливу на економічний регіональний розвиток.

В статье сформулировано суть понятия «депрессивный регион», проведено исследование аспектов его формирования. Проведено исследование механизма государственного регулирования на экономическое региональное развитие.

In the article has been covered the concept of the «depressed region» and the aspects of his forming has been studied. The mechanism of state influence on economic regional development is conducted.

Ключові слова: регіон, депресивний регіон, державне регулювання, інвестиції.

Виведення з депресивного стану відсталих регіонів країни – це надзвичайно важливе завдання, що має вирішуватися в контексті державної регіональної політики. Розв'язання проблем депресивності регіонів можливе за рахунок збільшення рівня інвестицій в ці регіони. Важливу роль при цьому відіграє створення умов для покращення інвестиційної привабливості депресивних регіонів.

Проблемам визначення депресивності регіонів та шляхам її подолання присвячено дослідження таких економістів, як М.Данилишина, М.Долішнього, А.Новикової, І.Михасюка, В.Папп, В. Пила та багато інших. Оскільки одним з найбільш вагомих чинників покращення економічної ситуації на рівні депресивного регіону є стимулювання інвестиційної діяльності та покращення інвестиційного клімату, дослідження основних форм державного регулювання інвестиційної привабливості депресивного регіону набуває вагомого значення. На нашу думку, дослідженню цієї проблеми в вітчизняній економічній літературі не приділяється достатньої уваги, що і зумовило мету даної статті.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності поняття «депресивний регіон» як економічної категорії та визначенні основних форм державного регулювання його інвестиційної привабливості.

Особливо слід детально зупинитись на питанні регулювання перебудови депресивних регіонів. У зарубіжній та вітчизняній літературі депресія характеризується як «...ситуація, для якої характерні падіння виробництва, тенденція до зниження цін і зростання безробіття...характеризуються кумулятивним процесом, при якому падіння попиту спонукає зниження виробництва та призводить до зменшення використання ресурсів, що, в свою чергу, знижує попит...» [1, с.566]. На думку А.М.Новикової, «Депресивним регіоном є промислово розвинута територія, кризовий стан якої є виявом структурної кризи економіки та нерівномірності розвитку промислового виробництва за галузями та регіонами України» [3]. Згідно з іншим підходом,

терміном «депресивні регіони» позначається визначена стадія розвитку регіонів, коли на конкретній території складається ситуація, яка (порівняно з попереднім періодом) характеризується різким спадом виробництва, зростанням безробіття, зниженням рівня життя населення і при якій регіон втрачає інвестиційну привабливість [5, с.151]. Згідно зі Словником економічних термінів, депресивний регіон – це «територія, економічний стан якої внаслідок об'єктивних умов значно нижчий середнього по Україні» [4].

Можна враховувати різноманітні показники, які характеризують рівень депресивності регіону: рівень безробіття, рівень доходів населення, промислове виробництво, екологія та навколишнє середовище, спеціалізація економіки регіону та інші. Згідно з Законом «Про стимулювання розвитку регіонів», ст. 6 передбачено такі категорії депресивних регіонів:

- ❖ промислові райони (райони, в яких частка зайнятих у промисловості перевищує частку зайнятих у сільському господарстві);
- ❖ сільські райони (райони, в яких частка зайнятих у сільському господарстві перевищує частку зайнятих у промисловості);
- ❖ міста обласного значення.

Для кожної категорії визначено специфічні критерії депресивності. Депресивними визначаються регіони, у яких протягом останніх п'яти років найнижчі середні показники валової доданої вартості на одну особу; промислові регіони, у яких протягом останніх трьох років є найвищими середні показники рівня безробіття, найнижчий обсяг промислового виробництва на одну особу та найнижчий рівень середньої заробітної плати; сільські райони, у яких протягом останніх трьох років є найнижчими щільність сільського населення, природний приріст населення, найвищою частка зайнятих у сільському господарстві, найнижчий обсяг виробництва на одну особу та найнижчий рівень середньої заробітної плати; міста обласного значення, у яких протягом останніх трьох років є найвищими середні показники рівня безробіття, найнижчим рівень середньої заробітної плати [2]. Для визнання території депресивною необхідно, щоб її показники розвитку відповідали одночасно всім критеріям, передбаченим для відповідної категорії [7].

Якщо депресія набуває стійкого характеру і супроводжується подальшим погіршенням основних соціально-економічних показників (що відображається у зниженні рівня життя, зростанні смертності, міграційних процесах, ліквідації підприємств), то вона переходить у стадію кризи. На цій стадії ця територія не може самостійно подолати складну ситуацію і потребує зовнішньої допомоги з боку державних та регіональних органів влади [5, с.151].

Основна мета державного регулювання розвитку депресивних регіонів – це проведення структурних трансформацій, забезпечення пріоритетності в розвитку тих галузей, які є науково передовими та конкурентоспроможними в даному регіоні, зміна структури виробництва згідно з економічною кон'юнктурою та вимогами ринку, перекваліфікація трудових ресурсів,

досягнення оптимальних структурних пропорцій між трудовими ресурсами та економічною спрямованістю розвитку регіону. Структура виробництва регіону, яка дісталася в спадщину від Радянського Союзу, та структурні диспропорції, які виникли в результаті переходу до ринкової економіки, мають бути переосмислені та ліквідовані згідно з науково-економічним плануванням розвитку економіки регіону. Тому, з цієї точки зору, роль держави в структурному регулюванні економіки регіону важко переоцінити. Серед завдань соціально-економічного розвитку регіону враховують такі: зростання доходів, розширення особистої свободи, покращення культурного життя, зростання рівня освіти, якісне навколишнє середовище та інші [6, с.341].

Система державного регулювання економічного розвитку має включати: аналіз стану економіки регіону, прогноз соціально-економічного розвитку регіону та розробка стратегії, комплексну державну програму розвитку економіки регіону, плани розвитку конкретних підприємств, бюджетне та фінансове забезпечення розвитку регіону.

Одним з вагомих факторів структурних змін в економіці регіону є інвестиції. Необхідно підкреслити важливість державного впливу на формування інвестиційної привабливості регіону та створення умов для залучення інвестицій в економіку регіону з метою досягнення необхідних структурних змін. Такими умовами є: наявність розвиненої транспортної та інформаційної інфраструктури; наявність або можливість підготовки кваліфікованих кадрів; наявність ефективно діючої управлінської інфраструктури регіону; врівноважений соціально-суспільний клімат у регіоні; політико-економічна передбачуваність розвитку регіону.

Держава має активно застосовувати важелі бюджетно-податкового регулювання для покращення інвестиційного клімату та залучення інвестицій. Це може проявлятися як на загальнонаціональному, так і регіональному рівнях. На державному рівні: нормативно-правове забезпечення розвитку регіону; гнучка система державних податків; державні гарантії; система субсидій та пільг бюджетно-кредитного спрямування; державні замовлення та інше. На регіональному рівні: сприятлива для інвестора регіональна податкова політика; врегульованість та оперативне вирішення питань землевідведення, отримання різноманітних погоджень та дозволів як на будівництво об'єктів, так і на їх запуск в експлуатацію; рівний доступ до природних та сировинних ресурсів; сприятливі умови для ввезення необхідного виробничого обладнання; допомога в реалізації інвестиційного проекту, яка пов'язана із забезпеченням висококваліфікованими кадрами через систему центрів зайнятості та інше.

Податкове регулювання забезпечує спрямування інвестицій в пріоритетні сфери розвитку регіону, які є визначальними для ефективної структурної трансформації регіону. Методи податкового впливу на інвестиційну діяльність у регіоні включають: зміну бази оподаткування, застосування диференційованих

податкових ставок, звільнення від оподаткування на визначений час, недопущення подвійного оподаткування.

При застосуванні бюджетного інвестування з метою структурного покращення економіки регіону необхідно переспрямувати бюджетні ресурси з технологічно відсталих підприємств у інноваційно-передові. При цьому раціональним є залучення кредитних ресурсів як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел.

Важливим є для формування сучасної економіки конкретного регіону, за рахунок трансформаційних змін, відбір і вивчення пропонованих інвестиційних проектів та проведення їх експертиз. Експертизи проводяться з точки зору відповідності інвестиційних проектів пріоритетам регіонального розвитку, та їх відповідності до архітектурних, пожежних, санітарних та інших вимог чинного законодавства.

Сформований та ефективно застосовуваний механізм державного регуляторного впливу на інвестиційну привабливість регіону відіграє надзвичайно важливу роль у покращенні структури економіки регіону і є тим каталізатором, який запускає економічні процеси в регіоні. І регіон отримує вигоду як від зростання податкових поступлень у бюджет, так і від збільшення кількості робочих місць, реалізації соціальних програм та покращення загальної соціально-економічної ситуації в регіоні.

Важливим державним важелем регулювання економіки регіону є субвенції з Державного бюджету. Згідно з рішенням Кабінету Міністрів України, субвенції спрямовуються на: реструктуризацію економічної бази окремих регіонів і створення умов для її диверсифікації на новій технологічній основі; розбудову і модернізацію соціальної та виробничої інфраструктури для сприяння підвищення інвестиційної привабливості регіонів; впровадження ресурсо- й енергозберігаючих технологій; забезпечення повної зайнятості працездатного населення; покращення екологічної ситуації [2].

За рахунок субвенцій з Державного бюджету проходить оптимізація галузевої структури економіки регіону, покращується матеріально-технічна база економіки регіону, вдосконалюється та покращується інфраструктура регіону, проводиться зміна структури виробництва та модернізація підприємств, здійснюється впровадження передових технологій та досягнень науково-технічного прогресу.

Отже, можна зробити такі висновки:

1. Зміст поняття «депресивний регіон» є достатньо висвітленим в економічній літературі, а відмінності в його трактуванні пов'язані зі зміною завдань наукових досліджень та пріоритетів економічного розвитку.

2. Доцільним є внесення доповнень до Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» з позицій конкретизації змісту поняття «депресивні регіони» згідно зі Стратегією розвитку України.

3. Основною метою спрямування бюджетних фінансових ресурсів на

покращення соціально-економічної ситуації в депресивних регіонах має бути створення привабливих умов для приватного інвестора.

4. Напрями інвестиційної діяльності не повинні виходити за рамки стратегічних напрямів економічного розвитку регіону.

Список використаних джерел:

1. Бенар И. Толковый экономический и финансовый словарь. Французская, русская, английская, немецкая, испанская терминология/ И. Бенар, Ж.К. Колли. – М.: Международные отношения, 1994. – Т. 1. – 670 с.

2. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2850-15>

3. Новікова А.М. Депресивні території: європейський досвід та проблеми України / А.М. Новікова [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nii.sp.gov.ua/vydanna/raporata/20003-4.php>

4. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лазовський, Е.Б. Старобубрева. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 495 с.

5. Территориальное управление экономикой: словарь-справочник / [за ред. В.П. Колесов и В.М. Шупиро]. – М.: Экономический факультет ТЕИС, 2001. – 642 с.

6. Трансформація структури господарства України. Регіональний аспект / [за ред. Г.В. Балабанова, В.П. Нагірної, О.М. Ніжник]. – К.: Міленіум, 2003. - 404 с.

7. Усе про економічне законодавство. Підсумки апробації методики визначення депресивних територій [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ir.org.ua>.